

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDETS TIDNING

LARY

Nr 1
Jan. 2005

FÖR STRUP- OCH MUNHÅLECANCER

MM

Nästa nummer utkommer juni 2005 • Manusstopp 1 maj

LARY

Årgång 32 • Nr 1-2005

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDET
KANSLI & REDAKTION

Barks Väg 14, 170 73 Solna
TEL. 08-655 83 10 - FAX. 08-655 46 10
TEXTTEL. 08-655 43 20

E-POST laryngforbundet@telia.com
PG 85 17 54-2 - BG 5703-3573
HEMSIDA: www.laryngforbundet.nu

ANSVARIG UTGIVARE Bo Persson

REDAKTÖR Bo Zachrisson

MEDARBETARE I REDAKTIONEN
Kerstin Wähler, Viola Landewall
Mona Molin, Gunnar Schneider

FÖRBUNDSORDFÖRANDE
Bo Persson

Övre Hantverksgatan 20 A
831 36 Östersund
TEL. 063-12 30 41
MOBIL 070-512 51 96

E-POST bo.persson.laryng@telia.com

GRAFISK FORM

Gunnar Schneider

E-POST schneider@chello.se

TRYCK

Grafiska Punkten, Växjö

MATERIAL

till tidningen sänds till:
Svenska Laryngförbundet
Barks väg 14, 170 73 Solna
Märk kuvertet "Lary"

Redaktionen förbehåller sig rätten att
redigera insänt, ej beställt material.

Insänt material returneras
endast på begäran.

Eftertryck och citering är tillåten
om källan anges.

ANNONSER

1/1 sida färg	7.000:-
1/1 sida i svart	5.000:-
1/2 sida i svart	2.750:-
1/4 sida i svart	1.500:-
Spalt 56x265 mm	2.250:-

STIFTELSEN LARYNGFONDEN

ORDFÖRANDE Hans-Ola Fors

Barks väg 14, 170 73 Solna
TEL. 08-655 40 01

E-POST laryngfonden.kansli@telia.com

POSTGIRO 90 02 02-3, 91 82 58-5

BANKGIRO 5936-5338

I N N E H Å L L

2 Innehåll

2 Ledaren.

Ordförande kåserar

4-5 Kurs för skolinformatörer

Sluta röka info

6 Hej Laryngföreningarna

Göteborgsföreningen rapporterar

Mässa i Göteborg

Astrid 90 år

7 Födelsedagskalas

Logopedutbildningen 40 år

8-10 Hallandsföreningen

Hej Laryngare

11 Nya medlemmar

138 nya medlemmar under 2004

11 Rätt lösning

på krysset

12-13 Röst hos langrynger

Del 2 av Elisabet Lundströms
forskningsprojekt

14-15 Erik gjorde det igen!

en ny kräftskiva för personalen

15 Julbord

med många godsaker i Västerås

En kort rapport

från Gävleborgsföreningen

16 Logopedstudenter

En hel helg bara för dem

Tips och Tricks

Tipsruta till nya patienter

18 Krysset 1/05

L E D A R E N

Så var det dags för ett nytt verksamhetsår 2005. Förra året slutade verkligen illa med den fruktansvärda katastrofen i Sydostasien, vars efterverkningar det kommer att ta lång tid att reparera. Det nya året började heller inte särskilt bra med stormen den 8 januari. Under den gick inte så många människoliv till spillo men det blev stora ekonomiska konsekvenser både för enskilda och samhället som helhet. För vår del syns våra egna bekymmer i jämförelsen tämligen små.

Något mer angenämare "bekymmer" är att vårt medlemsantal glädjande nog har ökat, om än lite, men dock en ökning.

Vi har en "trevare" i gång med lungcancerföreningen STÖDET. Vi skall undersöka möjligheterna till ett samarbete med dem, som vi uppfattar som ett

likartat handikappförbund. Kring detta återkommer jag längre fram.

Den 18-21 augusti skall vi delta i nordisk kongress för laryng- och munhålecanceropererade och strålade, i Odense Danmark. Tiden går fort undan, det är nu tre år sedan nordisk kongress ägde rum här i Stockholm. Så här i efterhand har vi rönt mycken uppskattning för att vi tog initiativ att inbjuda de baltiska staterna till vår kongress. Även till kongressen i Odense har balterna blivit inbjudna, så vi får säkert träffas igen.

I höst skall vi ha en funktionärskurs enligt verksamhetsplanen för 2005, som närmast riktar sig till nya och tilltänkta förtroendevalda ledamöter inom våra föreningar och vårt förbund. Väl mött inför det nya verksamhetsåret 2005.

BO PERSSON

Kansliets öppettider

Förbundet håller öppet
måndagar-torsdagar 09.00-15.00
Lunch mellan 12.00-13.00
Fredagar är kansliet stängt.

- ♥ har ett tiotal läns- och regionföreningar runt om i landet
- ♥ bevakar och tillvaratar medlemmarnas intressen
- ♥ arbetar aktivt för att hjälpa medlemmarna tillbaka till ett meningsfullt liv
- ♥ ordnar rehabiliteringsseminarier och -resor
- ♥ har sitt kansli i Stockholm
- ♥ arbetar för att starta samtalsgrupper för både patienter och anhöriga antingen via sjukvårdspersonalen eller i lokalföreningarnas regi
- ♥ ger ut tidningen LARY med aktuell information, artiklar och reportage
- ♥ har regelbundet kurser för förbundets och föreningarnas förtroendevalda samt antirökinformörer
- ♥ håller kontakt med myndigheter och serviceorgan
- ♥ tillhör Handikapporganisationernas Samarbetsorgan
- ♥ är en av huvudmännen i Cancerfonden
- ♥ har kontakt med motsvarande förbund i andra länder
- ♥ har förtroendeanslutna läkare, tandläkare, logoped, kurator och dietist
- ♥ har instiftat den fristående Stiftelsen Laryngfonden

STIFTELSEN LARYNGFONDEN

*i kamp mot
Strup- och munhåle cancer*

Laryngfonden – en fristående fond instiftad av Svenska Laryngförbundet – står öppen för ansökningar om bidrag, vilka kan beviljas i enlighet med fondens ändamål:

Fondens ändamål är att främja forskning och utveckling, särskilt inom områdena laryng-, hemilaryng- och glossektomi samt främja vård och rehabilitering för behövande sjuka inom dessa områden, dock ej sådant som åligger stat, landsting och kommun, enligt gällande lagar, regler och praxis.

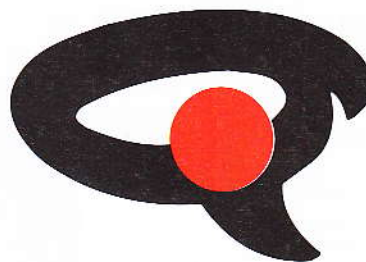
***Bidrag och gåvor
emottages tacksamt på:***

Postgiro

90 02 02-3 • 91 82 58-5

Bankgiro

5936-5338

Ansökningsblankett för bidrag finns hos:

Stiftelsen Laryngfonden

Box 2 • 952 21 Kalix

Besöksadress Norra Parkgatan 1

Tel: 0923-665 73 • Fax: 0923-101 70

e-mail: laryngfonden.kansli@telia.com

Kurs för informatörer mot tobak

– Text: Mona Molin, Foto: Gunnar Schneider –

Här ser vi en samling garanterat icke rökare. Det saknas några. Men se vilka stolta och fina icke-rökrepresentanter vi har ute i våra föreningar. Nästan alla föreningar var representerade och det är vi glade för.

Två dagar av uppmuntrande och nyttigt peptalk, coaching samt tips för nya och rutinerade anti-rökformatörer.

Så var det åter dags för alla nyblivna och aktiva anti-rökformatörer att samlas för att bland annat få tips om hur vi bäst ska "trollbinda" vår "publik" av skolelever, när vi är ute på skolorna under vår ständigt pågående anti-rökkampanj.

Vi var 25 nyfikna och glada "ungdomar" i en "brokig skara" från hela landet, som strålade samman på förmiddagen den 16 november 2004 i kursgården Sjövillan. Den är belägen vid Norrvikens strand i en vackert grönskande och lummig omgivning i Sollentuna i Stockholms norra förorter. Det var en småkyllig men klar höstdag, med färgsprakande höstlöv överallt. Tyvärr fanns inte mycket tid för att njuta av den sköna omgivningen, eftersom programmet var fullspäckat men mycket givande.

Workshop med "korvstoppling" och praktiska övningar

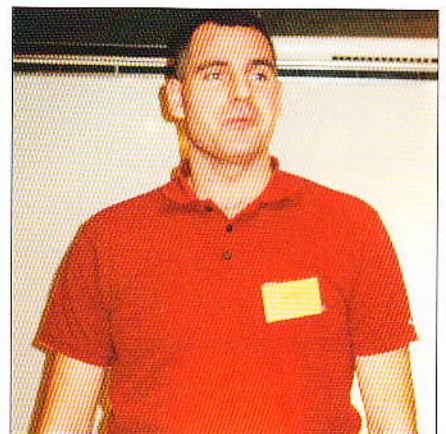
Efter en vällagad och mycket god lunch, drillades vi hårt av den erfarna livs coachen och skådespelaren Tommy P. A. Larsson till att våga framträda och hur vi bäst ska nå vår "publik". Det märktes tydligt att han vet hur man ska "fånga" uppmärksamheten och han tillät ingen att "somna in" och tappa koncentrationen, utan höll oss på "sträckbänken" och på "tärna" hela eftermiddagen.

Det var omvälvande, nytt och tankeväckande för många av oss med alla ovanliga övningar han höll igång oss med och de tricks han använde för att vi inte skulle tappa fokus på det han förmedlade till oss.

Även om det inte gavs mycket utrymme för pauser, så var det verkligen "valuta för pengarna", precis som P. A. själv sade. Med andra ord "korvstoppling" på hög nivå med alla tips och praktiska och handfasta övningar som han lärde oss.

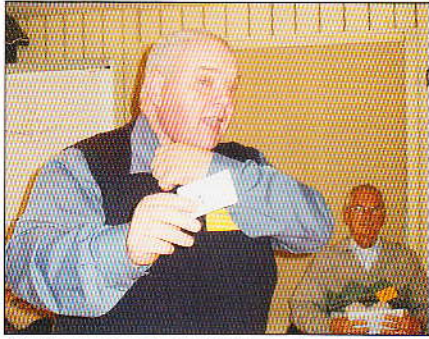
Förhoppningsvis gav det de "blyga" bland oss, som lider svårt av "rampfeber" och har svårt för att framträda inför åhörare, modet att

"vara sig själva" och att "bjuda" på sig utan att för den skull uppträda som "linslus" eller "diva". Det viktiga är ju som P. A. försökte lära oss, att ta 100% av uppmärksamheten när vi väl står där inför eleverna. Dessutom ska vi ge dem 100% av vår uppmärksamhet under deras frågestund. Vi ska ju precis som P. A. ge full "valuta" för dem som "vigt sin tid till att lyssna på oss". Lyckas vi med detta, så är det en utmärkt marknadsföring inför fortsatta engagemang i skolorna. Dessutom för

Vår coach var skådespelare Tommy P. A. Larsson fick oss verkligen att agera.

Sten-Ove var som en JO-JO när vi skulle ha rollspel.

det med sig bonusen att vi kan förhindra många ungdomar att börja röka och drabbas av det hemska vi själva råkat ut för.

"Lita på dig själv!"

Så om vi, med allt det vi fick inpräntat av P. A., lärt oss att:

- **"Lita på dig själv och den känsla/intuition som finns inom oss alla!"**
- **"Lita på att det du känner är rätt och uttryck det som är sant för dig!"**
- **"Låt inte andra människor förtrycka eller köra över dig!"**
- **"Var som en skinande sol och ta din rättmätiga plats på Livets Scen!"**

Ja, då kommer vi att lyckas med vår målsättning att hindra många ungdomar att börja röka och i värsta fall få cancer.

Efter den omvälvande och faktsäckade workshopen med P. A. och med många "myror" i huvudet, efter all tankeväckande information, gick vi direkt till en sen middag och avrundade kvällen med lite trevligt samkväm. Lite avkoppling, god mat, sång, musik och trevligt umgänge behövde vi nog lite till mans, för att "ladda batterierna" inför nästa dags

Kaarlo från Västerås och Siv från Linköping samspråkar om kursens innehåll.

Siv Baglien, Bosse Persson och Mona Molin i samspråk under festkvällen.

program. På så sätt fick vi också chansen att låta "pusselbitarna" falla på plats, efter allt vi lärt oss under eftermiddagens workshop.

Lämpligt material för "anti-rökinformationen"

Nästa morgon, med alla nya intryck från workshopen i bakhuvudet och nyladdade och "peppade" inför att gå ut i skolorna med vår anti-rökinformation, samlades vi igen för att dela med oss av tips på vilken anti-rökinformation som bäst fångar elevernas intresse.

Rutinerade anti-rökinformatörer delade villigt med sig av sina bästa tips och det blev långa diskussioner om vilket informationsmaterial som fungerar bäst bl.a. Vi enades om att mycket av materialet börjar bli föråldrat och att det behöver tryckas upp mer, för att det börjat ta slut.

Eftersom man nyligen publicerat och redovisat slutsatserna av en norsk forskningsstudie på tv och i tidningar, diskuterade vi också om vi ska ta med även detta i vår anti-rökinformation. Studien pekade på de skadliga verkningarna av snus, som kan leda till cancer i munhåla, strupe, lungor och bukspottkörtel.

Vi enades om att gå ut med infor-

Annika och Solveig från Malmöföreningen samt Sten-Ove från Örebro-Karlstad deltog.

Gunnar vågade sig på att spela och sjunga några visor där Mona fick tjänstgöra som notställ.

mationen i skolorna och att uppdatera vårt informationsmaterial i enlighet med de senaste forskningsresultaten.

Nu är vi rustade och laddade till tänderna

Efter 2 givande och konstruktiva halvdagar, avslutades anti-rökseminariet vid lunchtid med gruppfoto-grafering. Mycket nöjda och belärna med det matnyttiga programmet, god mat, mysig inkvartering, god service och inte minst trevligt sällskap i ett glatt gäng, återvände vi så till vardagslunken hemmavid "rustade till tänderna", laddade och med stärkt självförtroende inför att gå ut i skolorna med vår anti-rökkampanj. Ett stort tack till alla de som möjliggjort detta trevliga anti-rökseminarium, genom att arrangera program och inkvartering och inte minst ett stort tack till Laryngfonden som finansierat alltihop. Det är jättebra att vi på så sätt får chansen att hänga med i utvecklingen både inom forskningen och hur vi bäst ska framföra vår anti-rökinformation.

Med vänliga hälsningar
MONA MOLIN
Stockholmsföreningen

Viola och Majken, två av Stockholmsföreningens trogna rökinformatörer.

Hejsan till er i Laryngföreningarna

– Texter: Gösta och Gullvi Jorhede –

Jag har varit på flera skolor under hösten, det är alltid roligt att få ett erkännande för det man gör.

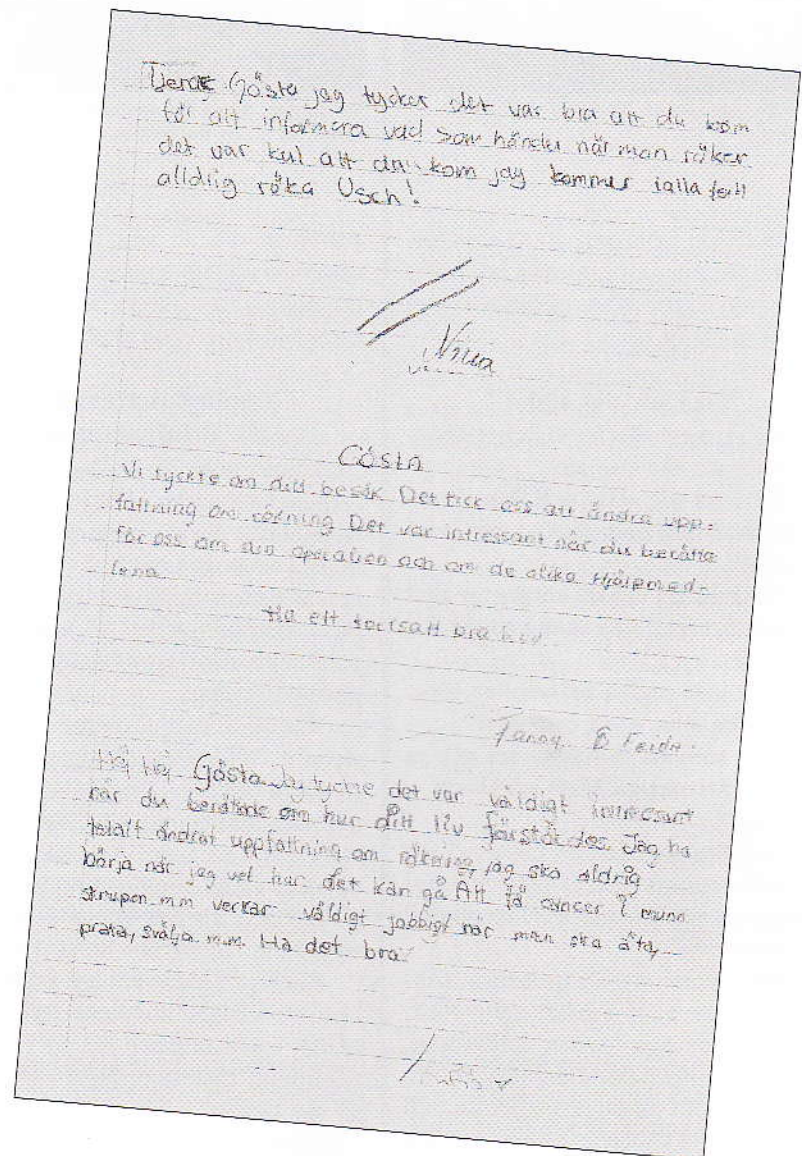
Detta kom från Daltorpskolan i Borås och jag vet att förr i tiden tog ni in sådana saker i Lary, så jag hoppas och tror att detta kommer in till värkanten, för ni vill väl fortfarande ha stoff att skriva om? Läraren som har bett barnen skriva om besöket heter Benny Lindrot. Dessa namn har jag fotostatat för jag vill sätta in originalen i vår verksamhetspärm till eftervälden.

Hälsningar
GÖSTA JORHEDE
Göteborgsföreningen

Svar från redaktionen

Gösta du har fullständigt rätt, vi i redaktionen tycker det är viktigt att ni skriver om det som händer ute i föreningarna. Självklart att det skall med i Lary. Fint beröm är alltid positivt och glädjande. Vi fick ju en rökinformationskurs i höstas och nu ser vi att det ger ett positivt resultat. Gösta har fått många positiva reaktioner från skolan. Vi kan tyvärr inte ta med alla. Därför blir det ett urval av de vi tycker är bra.

REDAKTIONEN/GUNNAR

Mässan i Göteborg 10-12 maj

Nu är det dags igen! I samband med "leva och fungera" - utställningen på Svenska Mässan har Laryngföreningen i Göteborg en liten monter.

Vi har alltid folk där som talar med mässbesökarna om vad vi är för förening, vilket handikapp vi har och vad för hjälpmedel vi använder.

Vi önskar er som har tillfälle och lust att komma och se detta hjärtligt välkomna.

Vi kan nog fixa ett antal gratisbiljetter, skriv eller ring oss så skall vi nog kunna hjälpa till med detta.

Ordförande Gösta Jorhede
Göteborgsföreningen

Astrid Rasmusson 90 år

En av våra stödmedlemmar fyllde 90 år den 2 januari. Hon tillhör den trogna skaran som kommer till alla

möten. Är ut och är in sedan slutet av 70-talet. Vi vet ej den exakta tiden då hon kom med. När vi talar om att resa eller aktivera oss på olika sätt är Astrid och hennes 92-åriga vännina Sonja de första som anmäler sig. Vi andra tycker det är så roligt att dom följer med. Vi ser upp till de flickorna som ett föredöme och hoppas att vi kan vara lika vitala som dessa båda vid deras ålder. Ett lite försenat men stort grattis till dig Astrid till dina 90 år önskar vi i Göteborgs Laryngförening.

GULLVI JORHEDE
Sekreterare i Göteborgsföreningen

Födelsedagskalas på Karolinska Institutet

– logopedutbildningen fyllde 40 år –

Fredagen den 3 december åkte jag till Stockholm från Västerås tillsammans med Gun-Britt Lindgren, sekreterare i Västmanlands laryngförening

Vi skulle fira att logopedutbildningen fyller 40 år i år. Gun-Britt skulle stå i Laryngförbundets monter och jag skulle träffa en massa logopedbekanta och lyssna på spännande föreläsningar.

Gun-Britt Lindgren från Västmanlands laryngförening.

Strax före klockan nio på morgonen vimlade det av logopeder i alla åldrar vid sal Adam på Karolinska Institutet i Solna. Mer än halva min klass var där, "kurs 22" – vi som gick ut Stockholmsutbildningen 1999. Roligt att återse så många! Programmet var som en stor godispåse med en massa spännande bitar i, flera av dem riktiga favoriter. Forskning inom flera olika logopediska områden skulle presenteras av logopeder från olika institutioner runt om i landet.

Programdirektör och professor Britta Hammarberg fick representera födelsedagsbarnet och hälsade välkommen och berättade lite om utbildningens historia. Ninni Elliot, "den svenska logopedins moder" berättade om hur allting började, och passade också på att göra några av sina härliga röstövningar med hela auditoriet.

Den första logopedutbildningen startade alltså 1964 i Stockholm, och i den första kursen fick studenterna

Britta Hammarberg får blommor på högtidsdagen.

även vara lärare åt varandra. Till en början fanns pedagogik med på schemat, något som inte finns med i kursplanen nuförtiden. Alltefter som startade logopedutbildningar på fler håll i landet, och nu kan man läsa till logoped i Stockholm, Lund, Göteborg, Umeå, Linköping och från januari 2005 också i Uppsala.

Själv gick jag alltså utbildningen i Stockholm mellan 1995 och 1999. Den mesta undervisningen skedde på Huddinge sjukhus (numera "Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge"), men också på Karolinska Institutet och Universitetet. Praktik fick vi göra på lite olika håll i Stockholm. Momentet "Larynx- och munhålecancer" var ett av de lyxigaste - som handledare hade vi förutom Britta Hammarberg även Elisabet Lundström och Jonas Karling, alla tre mycket duktiga och inspirerande "larylogopeder". Trots att det är en jämförelsevis liten patientkategori fick vi lära oss mycket, och det kändes tryggt att komma ut i arbetslivet med deras ord i bagaget.

Nå, åter till födelsedagskalaset: Förmiddagens presentationer handlade framför allt om barns tal och språk. Intressant, men efter lunch kom några av de i min smak verkliga godbitarna! Logoped Per Östberg pratade om huruvida språkliga test kan avslöja förskeden till demens och logoped Ing-Mari Tallberg berättade om hur man genom testning skulle kunna skatta den språkliga förmågan som den var före insjuknandet i en neurologisk sjukdom. Sist berättade logoped Maria Södersten om yrkesrelaterade röststörningar - den senaste forsk-

ningen kring hur man talar i buller och vad som händer då. Lite kuriosa: En fjärdedel av den yrkesverksamma befolkningen är beroende av en fungerande röst för att utföra sina arbeten (Vilkman, 2004). En kvinnlig lärares stämband svänger ca en miljon gånger under en arbetsdag. Måns stämband svänger ungefär hälften så fort. Dessutom verkar kvinnor vara mer benägna att anstränga sina röster i bullriga miljöer än vad män är. Inte så konstigt att så många kvinnliga lärare söker logopedisk hjälp pga röstproblem...

Mitt i allt dök det upp musikunderhållning av sånggruppen Riltons vänner - två killar och tre tjejer som sjöng a cappella-pop på ett oerhört professionellt, musikaliskt, roligt och fyndigt sätt. Den duktiga folkmusiksångerskan Susanne Rosenberg kulade också för oss. Det enda man kunde ha önskat sig mer av dagen var att den hade varit längre, så att man hade hunnit prata med alla gamla och nya logopedbekanta, titta på postrarna som fanns uppsatta samt hälsa på i alla sponsorerers montrar.

Efter avslutande allsång och blomsterutdelning var säkert inte vi från kurs 22 de enda som gick ut och fortsatte kalaset på restaurang. Sent på kvällen hoppade jag på Västeråståget och kom hem trött men glad och inspirerad efter en fantastisk trevlig dag. Grattis, kära utbildning, och tack för allt! Och tack alla sponsorer som hjälpte till att göra den här dagen extra festlig!

KARIN DAHLIN GRANBERG
leg. logoped, Västerås

Några av de glada logopederna från kurs 22 tar sig ett glas före middagen.

Gullbrandstorp 31 januari 2005

Hej Laryngare

- Elisabeth Frost-Josefsson -

Först vill jag önska Er alla en riktigt god fortsättning på detta nya året.

Det började tyvärr mycket dåligt med den fruktansvärda katastrofen i Asien.

Det var ju något helt skrämmande som vi satt och upplevde i våra vardagsrum.

Vilken fruktansvärd kraft det finns i vattenmassor som kommer vräkande i sådana enorma vågor. Fast detta har spelats upp för oss åtskilliga gånger är det ändå så överkligt.

Så gick det någon vecka och så blir vi här i Sverige drabbade av en orkan.

Lördagen den 8 januari hade vi regn hela förmiddagen så jag började plocka ner julsakerna i granen och klippte ner grenarna i lagom bitar för att elda upp dem i den öppna spisen. Stammen sågar vi ner senare och eldar upp den till nästa år. Senare på eftermiddagen kom solen fram, så in med hundarna i bilen och tillsammans med en grannfru kör jag ner till Haverdalsstranden för att gå en promenad. När vi parkerat och gått över sanddynerna och skall gå ner på stranden, så var där ingen strand. Havet var redan då ända uppe vid dynerna. Ni har ju sett på tidigare bilder därifrån att det verkligen är en bred strand.

Stormen "Gudrun"

Näväl vi kör bort till Lyngaskogen som ligger vid sidan om. Där parkerar vi och går längs med den lilla bäcken "Skintan" ner till havet. Vattnet i Skintan var över sina breddar och många träd stod helt i vatten. Vi kom så ner till havet och det var en mycket mäktig syn. Vilka vågor som kom in och vilken kraft vattnet i Skintan hade för att försöka ta sig ut i havet. Jag sa då till min granne att det här skulle egentligen alla i Sverige se och då skulle man kanske lättare förstå vad som egentligen

hände i Asien. Här handlade det bara om en liten bäck med lite stockar i, och man såg med vilken enorm kraft den försökte ta sig ut i havet.

Strömmen försvann

När vi kommit hem och satt här och fikade tog stormen i mer och mer. Grannen gick hem och strax därefter försvann strömmen. Klockar var då ca 17.30 och jag pratade precis med Pelles mamma i telefonen. Hon förstod ingenting när jag sa att strömmen precis hade gått.

Jag gick och vilade en liten stund med en av hundarna som började bli orolig. Men det var ju inte lugnare i mitt sovrum utan något föll ner på taket med en himla smäll. Frågade Pelle om han trodde det var TV antennen som för ner? Men det

kunde vi konstatera att det inte var. Vi lyckades samla ihop lite batterier till en liten transistor och tände en massa levande ljus, (hade ju många ljusstakar framme lite överallt i jultid), så det blev väl ganska mysigt. Kvällen gick och strömmen kom inte tillbaka. Vi började ju också bli lite hungriga. Ut i garaget för att hämta in gasolköket. Kollade kylan och tog fram två ägg, vispade dem till en omelettsmet och Pelle hämtade upp lite konserver från källaren. Öppnade en burk med krabbstuvning som jag blandar i äggröran. Till detta en ostsmörgås. Vilken middag något av det godaste jag ätit. Här satt vi med våra tända ljus åt en god middag och hade riktigt varmt i huset. Efter åtskilliga timmar gick vi till sängs och jag måste säga att

Pelle och jycken "Fanny" inspekterar en stor rotvälta

Stormen "Gudrun" framfart

jag var mycket rädd. Det knakade och smällde överallt. Plåtar stod och slog någonstans och inget kunde man göra. Hela tiden i radio Halland gick de ut och sa att man absolut inte fick ge sig ut. De träd som redan då hade ramlat ner på gatorna skulle de inte göra något åt på kvällen. Trots öronproppar och en sömntablett var det inte mycket med den sömnen.

Strömmen tillbaka

Redan på förmiddagen på söndagen fick vi ström och telefon tillbaka, just här hos oss. Många i byn var utan telefon hela veckan och andra hade bara lite ström tex. i halva huset.

Fortfarande var det många här nere i södra Sverige som varken hade ström, vatten eller telefon. Så fruktansvärt sårbart vårt moderna samhälle är, och vilka katastrofer denna "Gudrun" åstadkom. Alla dessa oförsäkrade skogar m. m.

Vi fick snö hela söndagen och hade mellan 5-10 minusgrader varje dag men strålande solsken resten av veckan. Det var en fantastisk vecka och man bara önskade att det kunde få bli kvar till ungarna har sportlov här, vecka 8. Men inte heller! På natten gick det över till plusgrader.

Så grått och disigt idag men ändå körde Pelle, hundarna och jag upp för att se hur det hade gått med "vår" fina svampskog. Den ligger ca 15 km inåt landet från Halmstad räk-

"Tjejen" som knäckte en stor gran

nat. Vilken chock, dessa ståtliga träd låg huller om buller, somliga med hela rotsystemet i vädret andra knäckta någonstans på stammen. Man blev nästan gråtfärdig. Vad ställde inte "Gudrun" till med på bara ett dygn.

Väl hemma igen

Jag gick en liten runda i trädgården på förmiddagen. Snön håller ju på att försvinna men vad var det som lyste så gult mitt i snön. "Jo vintergäck". Snödroppar, violer och primuler hade vi i blom redan innan snön kom.

Heltidsjobb

Sedan vi kom tillbaka från Bulgarien har jag ju fått ett heldagsjobb, med att sitta och skriva in Stadsfullmäktigeprotokoll från Halmstad år 1910-1912 i en databas. Så man får passa på att titta på saker under helgen när det är ljusst. Men nu ser man faktiskt att det blir lite ljusare på morgonen och likaså lite längre på kvällen.

Utanför stationen med guiden Hugo Mårtensen, Göran Husberg, Margareta Enelund, Ella Nilsson, Ingrid Karlsson, Pelle och jag.

Liten rapport om vad vi gjorde här i Halland under hösten.

I september startade vi med ett besök ute i Särдалs livräddningsstation, den ligger inte så långt från oss. Här hade jag beställt guide som visade oss omkring och vi fick också veta en hel del.

Från 1908 till 1957 var denna station bemannad av frivilliga bönder, fiskare och stenhuggare från trakten. Livräddningsbåten Särдал byggdes i Stockholm, och båtens bordläggning består i huvudsak av kork vilket gör den osänkbar. Från båten sköt man med en raket ut en lina till det nödställda fartyget med instruktioner på svenska, tyska och engel-

Ingrid Karlsson, Margareta Enelund och Ella Karlsson med fartyget Särдал i bakgrunden

ska. Raketen hade en räckvidd på 100 m till 300 m. Via repet kunde en räddningsstol färas ut till de nödställda, så att de på detta viset kunde komma in till land. Mellan 1702-1954 skedde 82 strandningar här utanför kusten mellan Ringenäs och Suscåns utlopp i Kattegatt. Denna station ligger inte så långt ifrån Haverdalsstrand som jag brukar berätta om.

Efter visningen åkte vi hem till oss i Gullbrandstorp och jag hade beställt laxtallrikar från ett rökeri i närheten. Det blev en mycket lyckad kväll.

I förgrunden raketen, bakom lädan med repet till höger finns räddningsstolen.

Till oktobermötet

var vi 10 medlemmar som lyssnade på tandhygienisterna Ann-Charlott Södergren och Kristina Staff. Detta är ju ett ganska nytt arbete och har funnits i ca 25 år.

Här fick vi mycket information om deras verksamhet och framförallt berättade de om vad man kan göra för dem som drabbats av muntorrhet. Vi fick också ett antal produkter för att prova. En adress om munvård och lite olika produkter, www.athenanordic.se

Novembermötet

På vårt möte i november var det lite bortfall för tre av oss från Bulgari-

Ella Nilsson vid vårt matbord ätande från en laxtallrik

enresan som låg hemma i förkylning. Men ändå kom det 10 medlemmar. Här hade vi bjudit in Agneta Elofsson från Findus, som på ett mycket trevligt sätt berättade och hade smakprov på mat för patient som har problem med att äta. Det var olika näringsdrycker och olika mat som timbaler och sufflér. Findus har under en längre tid arbetat mycket med att få fram denna typ av mat, som skall se god ut, lukta gott och likaså smaka bra. Maten kan oftast köpas genom ett lasarett-skök.

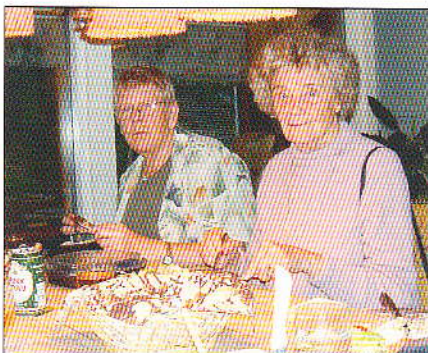
Vill Ni veta mer om detta, ring Findus telefon 020-88 61 00 eller gå in på specialfoods@se.findus.com eller www.findusfoodservices.com.

Onsdagen den 24 november

var jag och Ingrid Karlsson på Nätverksträff uppe på sjukhuset.

Jag hade fått fritt från jobbet eftersom detta är något som jag i min tur skall berätta vidare till våra medlemmar och således inte kan anses som någon egentlig ledig tid.

Som vanligt var det mycket intressanta föredragshållare, bl.a. från den Palliativa vården från Falkenberg. De har verkligen lyckas

Ingrid Karlsson och Margareta Enelund huggar in på maten med god aptit.

med något som vi i Halmstad överhuvudtaget inte har. Det som startade här för något år sedan är redan nedlagt.

Likaså var det en dietist som pratade om just problemet med berikad kost inom cancervården.

Ett bra recept som hon rekommenderade för dem som har förlorat mycket vikt. Blanda 1 ägg, _ dl vispgrädd, _ dl filmjolk, saft eller kräm och ev lite socker. Detta håller sig en dag i kylan. Likaså finns det ju både Recourse Support (Novartis) och Forti care (Nutricia) i näringsdrycker.

Julfesten hade vi i Svarta Örnshuset, precis som förra året. Vi åt ifrån ett mycket innehållsrikt julbord med

olika sorters sill, lax, m.m. och den obligatoriska konstiga grönkålen. Under hela tiden blev vi underhållna av fyra spelmän från Oskarström. En av våra medlemmar hade gjort ett sånghäfte med olika julsånger så vi fick även lite allsång. Smakprov på en av sångerna som vi sjöng finns här nedan:

Ett stort tack till Gun Enelund för denna fina texten.

Så avslutar jag min lilla rapport från oss i Halland, och vi ses i Bulgartidningen igen.

*Många hälsningar från
Hallands Laryngförening
ELISABET FROST-JOSEFSSON*

MOT SLUTET AV ÅRET.

(Melodi: Turalleri)

Mot slutet av året man längtar en smul
smulfalleri, smulfallera
och tänker på skinkan och granen till jul
julskinkeri, hurra!
Och nassen som käkat sig oformligt tjock
får giva sitt liv och ge plats åt en bock.
Tjocknasseri, tjocknassera, julbockeri, hurra!

Nu sjunger vi: "glada och härliga jul"
Stjärnblickeri, snöfallera
Och ungarna tycker att tomten är kul,
farstomteri, hurra!
Man dansar kring granen, ty formen är fin
om magen är stinn, kan man ta Samarin.
Grandanseri, grandansera, magstinneri, hurra!

Så fortsätter raden av glada kalas,
stugspringeri, släktmötera.
Med rågade fat och med bräddfyllda glas,
glaskrosseri, hurra!
Om någon har stupat är det bara pjosk
För julen den glada skall vara till Påsk
julpåskeri, julpåskera, Gladpåskeri, hurra!

Nu är vi i Örnbot, igen hit vi kom
komfesteri, julfesteri.
Vi anlant hela gänget och magen liksom
matvillnuha, Jaha!
Att vara tillsammans i glädje och fest
bland andra laryngare har vi det bäst
gästfesteri, julträffera, Godjuleri, hurra!

♥♥♥ Nya medlemmar ♥♥♥

Laryngföreningen Dalarna

Ivarsson Gunnar
Ivarsson Anna-Britta
Marklund Magnus

Laryngföreningen Gävleborg

Söderback Carita
Norman Hans
Andersson Carin
Lundgren Ulla
Sjöstrand Matz
Östansjö Monica
Brelin-Baglien Gunvor
Löfqvist Rolf

Norra Sveriges Laryngförening

Sjöblom Rolf
Ståhbröst Åke
Fors Marie
Mesch Tore
Nyberg Tomas
Brännström Peter
Brännström Berit
Ryder Kjell
Ryder Inger
Selinder Gussie
Åström Gunilla

Hallands Laryngförening

Enelund Gun
Svensson Ann-Marie
Persson Gert
Svensson Ulrika
Holm Gudrun
Josefsson Astrid
Holmgren Lotta
Högstedt Hilding
Högstedt Irmgard
Andreasson Johnny

Stockholms läns Laryngförening

Lind Margareta
Grenfelt Henrik
Grenfelt Birgitta
Yildirim Adil
Grassman Gösta
Segell Magnus
Jansson Tency
Thidell Anders
Kokkin Sten
Zachrisson Marianne
Hjelm-Antonsén Carina
Johansson Kjell
Nordström Jan-Olof
Sarin Sonja
Närvä Irma
Falk Eva
Fager Janina
Nänsén Sirkka
Matsson Mats
Bergfors Elisabeth
Samson Ulf
Samson Helen
Samson Astrid

Kullerman Teresa
Karlsson Ebon
Pettersson Laila
Östman Enar
Svensson Kaj
Persson Anki
Wallstedt Aimo
Apelgren Anders
Palm Solveig
Halén Carl-Gustaf
Eriksson Inger
Gidner Bo
Nilsson Ove

Syöstra Laryngföreningen

Lust Elisabeth
Hjelm Marita
Johansson Göran
Jönsson Fredrik
Jönsson Ulf
Jönsson Margareta
Tunhav Monica
Simonsson Christina
Nilsson Sören
Ström Margaretha
Regné Anders
Sternersson Guy
Dahlroth Charles
Karlsson Sven-Erik
Davidsson Kent
Davidsson Birgitta

Åhlström Lars-Göran
Åhlström Annika
Cedergren Ulla-Britt
Lindgren Sven-Erik
Lindgren Gunn
Östergren Barbro
Påhlsson Per
Påhlsson Yvonne
Andersson Kenneth
Andersson Maritha
Johansson Tommy
Berggren Susanne
Klingstedt Mariana
Karlsson Ann
Johansson Axel
Hertzell Karl

Södra Sveriges Laryngförening

Jonazon Katarina
Sörensen Kaj
Johansson Leif
Johansson Marianne
Mellström Lars
Magnusson Fred
Magnusson AnnMari
Benyamine Jehiel
Benyamine Colette
Törnblom Barbro
Birsic Ivan
Hangan Maria

Lindh Ulf
Ender Peci

Laryngföreningen Göteborg

Björklund Pia
Pekkanen Ania
Wahlter Anders
Carlsson Angela
Stenberg Gösta
Stenberg Ann-Marie
Sandberg Alf
Wiik Jan-Åke
Larsson Birgitta

Uppsala Laryngförening

Johansson Marianne
Krossling Åke
Larsson Lennart
Larsson Lola
Nilsson Gösta
Johansson Kurt

Västmanlands Laryngförening

Ramstedt Annette
Malmqvist Lars

Laryngföreningen i Örebro

Bergdahl Kerstin
Dahlberg Bertil
Herbertsson Per-Arne

Vi har fått 138 nya medlemmar under 2004.
Mycket bra jobbat ute i föreningarna. Men vi behöver öka vårt medlemsantal.
Nästa år hoppas vi på att det blir ytterligare en ökning

RÄTT LÖSNING PÅ "Larykrysset" I-2005

Rekordmånga kryss kom in denna gång.

Tyvärr var det bara ett rätt. Vi gratulerar GunEnelund från Häl-singborg som får en Cancer-fondenlott.

Grattis

Många hade gjort samma fel. Men vi måste vara tuffa och underkänna även om det bara rörde sig om en bokstav.

Bättre lycka denna gång.

Redaktionen

Rösten hos laryngektomerade

– rapport från ett forskningsprojekt

– Text: Elisabet Lundström –

Del 2

I Lary nr 2/2004 gav jag en första rapport från forskningsprojektet "Röstfunktion och röstkvalitet hos laryngektomerade". Projektet stöds av medel från Laryngfonden.

Studierna har framför allt skett inom Enheten för logopedi och foniatri på Karolinska Institutet, Huddinge där ett flertal personer varit delaktiga i inspelningar och lyssnarbedömningar. I den studie jag nu ska berätta mer om har även några logopedkollegor från Göteborg medverkat i lyssnarbedömningar.

Den förra artikeln handlade om hur vi kan undersöka och dokumentera den vanligaste röstkällan hos laryngektomerade, pharyngo-esophageala (PE) -segmentet, ovanifrån med hjälp av fiberskopi. Ett annat sätt att dokumentera PE-segmentet är att använda videoradiografi, en röntgenologisk undersökning med vars hjälp man kan se röstkällan från sidan och framifrån.

Röntgenundersökning

Videoradiografi är en röntgenundersökning som spelas in på video. Röntgendosen i samband med undersökningen är låg vilket är bra med tanke på att man inte vill utsätta någon för onödiga stråldoser. I samband med röntgengenomlysningen får personen svälja lite kontrastmedel, så att väggarna i svalg och matstrupe syns så tydligt som möjligt. Undersökningar av personers munhåla, svalg och matstrupe är relativt vanliga på allmänna röntgenavdelningar, och görs oftast för att utröna vilka anledningar som kan finnas till sväljningsbesvär. Röntgenundersökning av svalg och övre del av matstrupe används ibland också för att se om fullständig ärrläkning skett efter operation, t ex efter en laryngektomi.

I de videoradiografiska undersökningarna som ingått i vår studie filmades svalg och matstrupe både från sidan och framifrån. Mest information fick vi från de sk sidoprojektionerna och det är om dessa jag kommer att berätta.

Nio laryngektomerade har deltagit i denna studie. Av dessa 9 använde 5 personer röstventilal och de övriga 4 personerna talade traditionellt matstrupstal. Vi lät filma PE-segmentet under det att personerna talade, men även då de var helt tysta. Efteråt analyserades röntgenbilderna genom bedömningar av videofilmerna. Stillbilder tagna från filmsekvenser under tal respektive tystnad kopierades in i ett bildprogram i dator, som möjliggjorde mätningar av segmentets läge och storlek.

Röstinspelningarna från videofilmerna, samt från tidigare studioinspelat material, ana-

lyserades akustiskt med datorprogram, och delar av röstinspelningarna användes även i en lyssnarbedömning gjord av logoped.

Röstkällans läge och utseende

Då man talar om läget av den laryngektomerades röstkälla, PE-segmentet, så relaterar man detta till halskotpelaren. Ett annat namn för halskotor är cervikalkotor, med förkortningen C. I den internationella litteraturen sägs ofta att PE-segmentets läge är mellan C4 och C6, dvs kota 4 och 6 i halskotpelaren. Resultaten från våra undersökningar överensstämde väl med tidigare undersökningar. Hos personerna i denna studie var PE-segmentet placerat i höjd med halskota C4-C7 då de inte talade. Under tal däremot höjdes segmentet något hos de flesta av talarna, troligen till följd av det underifrån kommande lufttrycket. Det framkom ingen signifikant skillnad i PE-segmentets läge mellan matstrupstalar och röstventiltalare i vår undersökning.

Då man tittar på PE-segmentet från sidan ser röstkällan väldigt ofta ut som en liten "bulle"; en utbuktning från bakväggen i svalget som rör sig mot framväggen. Mötet mellan väggarna är

viktigt. Om väggarna inte kan mötas blir det en luftspalt mellan de ytor som ska vibrera tillsammans. Det leder oftast till att rösten blir svag och att man hör ett lufläckage i röstens kvalitet.

På röntgenfilmerna kunde man tydligt se segmentet och graden av aktivitet i svalgets bak- och framvägg, men de individuella variationerna var ganska stora inom gruppen. Det fanns skillnader i både storlek på segmentet och i hur bakvägg och framvägg möttes.

I bild 1 ses sidobilder av PE-segmenten för var och en av de 9 talare som vi undersökt och analyserat närmare. Somliga personer har ett ganska stort segment, andras är mindre och smalare i höjddled. Två av personerna hade två utbuktningar, talare 3 och 5. För båda dessa talare gällde dock att det fanns ett möte mellan bakvägg och framvägg i svalget vid en av deras två utbuktningar. De dubblade utbuktningarna samt de mindre och smalare PE-segmenten kan möjligen vara orsakade av vävnadsskador efter strålbehandling samt svårigheter vid läkning efter laryngektomi.

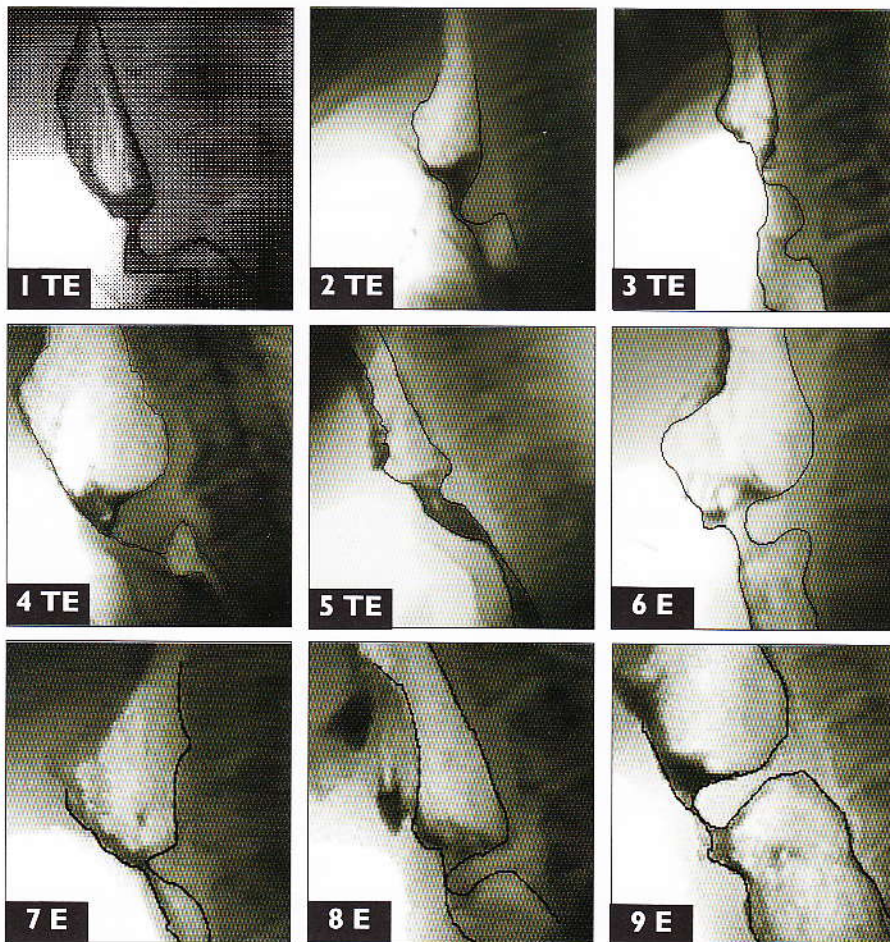

Bild 1. Röntgenbilder av de nio laryngektomerades PE-segment sedda från sidan. Konturerna av bakvägg och framvägg i svalg och matstrupe är förtydligade i varje bild, och PE-segmentet ses som en större eller mindre utbuktning i bakvägg.

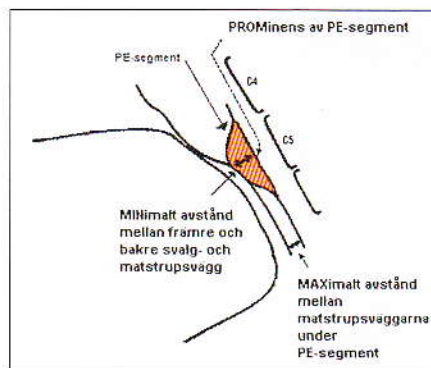

Bild 2. Schematisk bild som visar svalg och matstrupe i genomskärning, sedda från vänster. PE-segmentet ses som en utbuktning i mitten av bild, och de olika måtten PROM, MIN respektive MAX relateras till segmentet och väggarna i svalg och matstrupe.

Bild 2 visar en schematisk bild av PE-segmentet och de olika mått vi använt. Mätningarna har skett enligt tidigare framtaget mätningssätt av Corina van As, en holländsk logoped (van As, 2001). För att få mer data om hur väggarna i svalget möttes samt hur mycket bakväggen rörde sig mot framvägg, gjordes mätningar av utbuktningens storlek och av eventuellt mellanrum mellan svalgväggarna. Mätningar av hur mycket talarna vidgade matstrupen under PE-segmentet gjordes även. Detta mått avspeglar indirekt vävnadernas elasticitet i övre delen av matstrupen, och personens möjlighet till en sorts luftreservoar under segmentet. Tre olika mått har således använts. Det första, PROM, betecknar utbuktningen i bakväggen av svalget. Det andra, MIN, är beteckningen på det avstånd som finns mellan bakvägg och framvägg i höjd med röstkällans placering. Det tredje och sista som vi använt, MAX, betecknar storleken på vidgningen under PE-segmentet. I bilden står texten och förklaringen till måtten skrivet på engelska.

I tabell 1 redovisas resultaten av våra mätningar av PE-segmenten hos denna grupp. Som tillägg till de ovannämnda måtten används även "phon" respektive "rest". Detta innebär att mätning skett under tal ("phon") och under det att personen varit tyst ("rest"). Den första kolumnen redovisar medelvärdet av mätningarna av samtliga 9 laryngektomerade, den andra kolumnen är resultatet enbart från ventiltalarna (TE) och den tredje kolumnen är data från matstrupstalarna (E). Resultatet från studien av van As ges också som en jämförelse. I studien av van As ingår 40 laryngektomerade, där samtliga är röstventiltalare.

Tabell 1. Kvantitativa mätningar av PE-segmentet. Värderna anges som medelvärderna, med standardavvikelse inom parentes. Sista kolumnen i kursiv, redovisar data från studie av van As, 2001.

Parameter	Hel grupp	TE-talare	E-talare	Referens
PROMphon	12.1 (5.5)	10.7 (5.7)	13.9 (5.4)	8.0 (5.6)
PROMrest	5.2 (4.2)	5.5 (4.9)	4.9 (3.8)	5.2 (3.8)
MINphon	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1.5 (2.1)
MINrest	1.8 (2.0)	2.6 (2.1)	0.9 (1.8)	1.2 (1.4)
MAXphon	11.7 (5.5)	9.0 (4.3)	15.2 (5.4)	10.6 (4.7)
MAXrest	6.0 (4.2)	6.3 (5.3)	5.6 (3.0)	6.4 (3.6)

Som ni kan se är det inga större skillnader i resultat mellan ventiltalarna och matstrupstalarna, förutom i mätningarna av hur mycket personerna vidgade under själva röstkällan. Gruppen matstrupstalare vidgade betydligt mer än ventiltalarna. En förklaring till detta kan vara att matstrupstalarna (E-talare) verkligen behöver använda matstrupen som en luftreservoar, till skillnad från ventiltalarna (TE-talare) som kontinuerligt kan tala på utandningsluften från sina lungor. För många av måtten är standardavvikelsen ganska stor vilket avspeglar de individuella skillnaderna.

Akustiska analyser och lyssnarbedömningar

Akustiska analyser av röstinspelningar från talargruppen visade att många talade i ett ganska lågt taltonläge på 75-90 Hz. Detta kan jämföras med 100-110 Hz för manliga talare och ca 200 Hz för kvinnliga talare som använder stämband som röstkälla. En anledning till att taltonläget oftast är så lågt hos laryngektomerade är att muskulaturen och slemhinneägret i PE-segmentet är betydligt kraftigare jämfört med stämbandets muskulatur och slemhinna. En större vävnadsvolym ger långsammare svängningar, med lägre hörbart taltonläge som följd. Några av talarna kunde dock använda sin röst i ett betydligt högre taltonläge på 120-140 Hz. Tyvärr var detta läge ofta kopplat till att de också behövde använda mer kraft för att få igång sin röst, vilket i sin tur ledde till att det lät mer ansträngt.

Lyssnarbedömningar gjordes av 5 logopedier, alla med lång erfarenhet av laryngektomerades röstrehabilitering. Logopederna fick lyssna på rösterna från de nio laryngektomerade, från inspelningarna under röntgenundersökningen men även inspelningar gjorda i tyst studiomiljö. De skulle bedöma rösterna med avseende på fyra parametrar; hyperfunktion ("ansträngdhet"), läckage (hörbart luftläckage), skrovlighet och gurglighet. Den sista parametern var relativt ny för lyssnarna, men användes i ett försök att fånga det som båda de laryngektomerade själva och deras omgivning ofta påtalar, nämligen att deras röster ofta låter "våta". Detta kan till viss del vara kopplat till slembildningen i matstrupen och luftstrupen. Resultaten av bedömningarna visade god överensstämmelse mellan lyssnarna. De ansåg att de flesta av talarna hade en "hyperfunktion" av medelgrad eller mer. "Läckage" graderades inte lika högt, förutom hos de talare som hade synbara avvikelser i sina röstkällor, t

ex dubbla PE-segment. Trots att mätningarna av PE-segmenten visat att väggarna i svalget möttes under tal fanns ett hörbart luftläckage, en sorts turbulens i signalen.

De flesta av talarna bedömdes som "skrovliga", dock inte särskilt "gurgliga".

Från dåtid till framtid

Resultaten av hittills genomförda studier med videoradiografi och höghastighetsfilmningar (se artikel i Lary 2/2004) av PE-segmentet har på flera sätt blivit en hjälp för oss logopedier ifråga om behandlingsstrategier för laryngektomerade. Den variation vi funnit hos denna grupp av laryngektomerade i såväl röstkällans placering som utseende, och den hörbara återverknings av detta på röstens funktion och kvalitet är viktiga kunskaper för upplägget av röstrehabiliteringen. I de fall där den laryngektomerades röst inte fungerar som förväntat inom en viss tidsperiod efter laryngektomin, genomförs nu ofta röntgenundersökning för att utesluta anatomiska och/eller fysiologiska orsaker till röstproblemen.

Forskning om laryngektomerades röstfunktion fortsätter nu med nya studier. De studier vi hittills gjort har framför allt skett inom Enheten för logopedi och foniatri på Karolinska Institutet, Huddinge men samarbete och utvecklingsprojekt finns inom det nybildade gemensamma Karolinska Universitetssjukhuset Huddinge och Solna. I en uppföljningsstudie på Karolinska Universitetssjukhuset, Solna inbjuds samtliga laryngektomerade att delta. Inom studien görs sedvanliga röstinspelningar för att dokumentera funktion och kvalitet på rösten, men även enkätbesvarande ingår, med frågor om hur den laryngektomerade ser på sin rehabilitering, sin röst och sin livskvalitet överlag som laryngektomerad. Vi vill även ytterligare utöka vår kunskap om PE-segmentets anatomi och fysiologi genom att gå vidare med videoradiografi och tryckmätningar i matstrupen under tal.

ELISABET LUNDSTRÖM

Logoped, Enheten för logopedi och foniatri, Karolinska Institutet, samt Foniatriska avdelningen, ÖNH-kliniken, Karolinska Universitetssjukhuset, Solna

Referens

Van As, Cj. Tracheoesophageal speech. A multidimensional assessment of voice quality. Doktorsavhandling, Universitetet i Amsterdam. 2001. ISBN 90-9015058-7.

Medverkande i projektet

Doktorand Elisabet Lundström, leg logoped, Karolinska Universitetssjukhuset Solna. Professor och huvudhandledare Britta Hammarberg, Enheten för logopedi och foniatri, Karolinska Institutet. Röntgenläkare Nick Edsberg, Huddinge, var behjälplig med röntgenundersökningarna då dessa gjordes. Forskningsingenjör Hans Larsson, Enheten för logopedi och foniatri, Karolinska Institutet, var behjälplig vid den datoriserade bildanalysen. I fortsatta studier medverkar även docent och bihandledare Eva Munck-Wikland, liksom med dr och chefflogoped Jonas Karling, röntgenläkare Katarina Bodén och docent Hanne Witt; samtliga på Karolinska Universitetssjukhuset Solna.

Erik gjorde det igen!

– Text Kaarlo Vuolle –

Kaarlo Vuolle och Erik Kihlberg vid kräftbordet.

**Telefonen ringer
och jag svarar:**

Hej Kaarlo, det är Erik!

**Nu är det snart dags igen att
tänka på den utlovade
kräftskivan på Universitets
Sjukhuset i Örebro. (USÖ)**

Du förstår att dom hade läst din artikel i Lary och ringde till mig och frågade om hur det var med tillgången på kräftor i år? Kräftorna är finfina och tillgången är god. Jag talade med min granne Kjell Eriksson som sade att det är inget större problem att få ihop ett hundratal av den större sortens signalkräftor nu på höstkanten.

Ville tacka personalen

Det var Erik Kihlberg i Arboga som ville veta om jag var villig att ställa upp från föreningens sida och komma till Örebro och delta i festligheterna. Han ville visa sin tacksamhet för personalen för allt de hade gjort för honom under hans sjukhusvistelse på USÖ. Han hade redan talat med kuratorn Barbro Andersson och aviserat om kräftskivan. Hon var mycket tillmötesgående och skulle gärna ordna det praktiska kring festen på lasarettet. Det skulle bli ungefär som på Västerås lasarett med en trevlig lokal

och vi skulle inrymmas i deras trivsamma bibliotek på avdelning 42 den här gången. Vårdpersonalen som hade tagit hand om Erik skulle närvara i mån av tid. Det var klart som kräftspad att jag samtyckte till förslaget med tanke på hur trevligt det hade varit förra gången i Västerås.

Som "hund och katt" men de betydde allt

Nästa samtal från Erik kom lite senare på höstkanten. Hans stämna på telefonen överröstades av hundskäll och kattjmande. Erik röt och för-

klarade att katten hade kommit in och det skulle kivas om herraväldet bredvid husse och katten hade vunnit som vanligt. Dobermannen Roger är mycket större och kraftigare men har stor respekt för katten Henrys vassa klor. Det är inte värre än att kompisarna ibland måste ta pulsen på varandra. Roger och Henry har betytt allt för mig under min värsta sjukdomsperiod och jag vet inte hur jag hade klarat mig och orkat ta mig ut om dom inte hade funnits vid min sida.

"Jag bör att det finns mycket kärlek vid dom orden".

Kräfter och nubbar

Jag anlände till lasarettet och hade till slut hittat avd 42 och blivit bjuden på kaffe. När jag fick se festlokalen och alla förberedelserna förstod jag att Erik hade varit en uppskattad patient och blivit väl omhändertagen under sin sjukhusvistelse. Erik kånkade fram med en fullastad rullstol som han hade lånat vid ingången. Det såg trevligt ut med en 10 liters kastrull full med kräftor och tillhörande tilltugg och nubbe på bordet.

Det började så småningom komma in folk och snart var vi ett 15 tal personer kring bordet från överläkare till undersköterska. Vi lät kräftorna göra rätt för sig och samtidigt framförde jag hälsningar från

Personalen på ÖNH, som tog hand om Erik Kihlberg under hans sjukdom sitter här och "mumsar i sig" kring kräftbordet.

förbundet och från vår egen förening samt tackade alla för de insatser som de gjort för våra medlemmar. Man tackade och påpekade samtidigt att man hade ett fint samarbete med Sten-Ove Pettersson från Laryngföreningen i Karlstad. Han besökte lasarettet vid behov och träffade presumtiva patienter före och efter operationerna. Han försåg också personalen med tidningar och aktuella broschyrer från förbundet. Ekonomiansvarig redogjorde för den ekonomiska verkligheten på min fråga om hur den nuvarande stränga ekonomiska situationen hade påverkat avdelningen i fråga om vårdresurser och om alla kunde få adekvat sjukvård. Det verkade som alla var nöjda

med avdelningens nuvarande resurser och den vård man kunde erbjuda på lasarettet och vid behov kunde man även remittera patienter till andra lasarets specialister och vid behov till utländska institutioner. Det lät bra och Erik kunde bekräfta att både vården och personalen varit toppen under tiden han hade vårdats där och att även eftervården hade fungerat bra.

Det kom in ytterligare personal då och då och hälsade på som hastigast för att dom hade jourtjänst eller arbetspass på gång. Till slut började det bli glest vid bordet och kvarvarande kräftor lämnades till nattpersonalen.

Han sänder en tacksamhetens tanke till alla som hjälpt honom och

han kommer i framtiden att mestadels besöka logopederna i Västerås för att få både hjälpmedel och goda råd. Rutinkontrollerna sköts även i fortsättningen i USÖ.

Han och jag tackar alla för att vi hade nöjet att få besöka vårdpersonalen på USÖ.

Ett speciellt tack till Barbro och Siv som hjälpte till med allting i samband med festlokalen.

Så är det! Han gjorde det igen den gode Erik!

Vid pennan:

KAARLO VUOLLE
Västmanlands Laryngförening.

Julbord med många goodsaker

– Text: Rolf Lundewall –

**VLF, Västmanlands
Laryngförening hade den
6 december en sammankomst
för medlemmarna.**

Det sedvanliga julbordet som blivit tradition avsmakades på Hotell Elite i Västerås. De hade ett mycket digert och välsmakande julbord uppdukat. Det var som vanligt en glad och trivsamt samvaro med ett 15-tal medlemmar närvarande. Vid detta tillfälle fick en del medlemmar mottaga julblommor från föreningen som en erkännelse för ett bra utfört arbete inom föreningen under året samt att medlemmar som ej kunnat närvara på grund av hög ålder och handikapp blev ihågkomna med julblommor. Under november besökte medlemmarna en musikafton "En doft av Spanien" på konserthuset i Västerås och under december en julkonsert med Västerås Sinfonietta och luciatåblå även den på konserthuset.

Vi ser nu fram emot 2005 och planerar för kommande årsmöte och de aktiviteter som medlemmarna i en enkät visat sig ha intresse för kommer att genomföras. Föreningens medlemmar har hög medelålder och detta måste man ta hänsyn till när man planerar olika aktiviteter. Känslan och sammanhållningen inom föreningen är trots allt detta mycket god och man ställer upp för varandra i olika situationer. Tillkomsten av nya medlemmar är låg vilket kan ses som ett positivt tecken för läkarvetenskapen och forskningen inom cancerområdet öronnäs- och hals.

En särskild eloge måste gå till vår ordförande som tar på sig en stor arbetsbörda och upplåter sitt hem till olika sammankomster för att hålla föreningen vid liv.

Västmanlands
Laryngförening
ROLF LUNDEWALL

En kort rapport från Gävleborg

– Siv Baglien –

**Man brukar säga,
"bättre sent
än aldrig".
Jag tror på det.**

Så här kommer några rader från oss i Gävleborg, som var på Cirkus i Stockholm och njöt av Björn Skifs och hans show.

Vi var ett glatt gäng som upplevde både Stockholm och Cirkus med alla sinnen. Tyvärr så uteblir fotot som vi inte fick med oss på hem på grund av olika olyckliga omständigheter men vi har det kvar i våra minnen (sinnen).

Sedan gjorde vi vår vanliga avslutning på året med en ålandsresa, alltid lika uppskattat.

Detta är en glad hälsning från oss som var med på detta.

SIV BAGLIEN E/U
Gävleborgsföreningen

En helg bara för logopedstudenter

– Text: Sabrina Bro och Maja Karrberg –

I universitetsvärlden är man vanligtvis i minoritet som logopedstudent.

Otaliga är de gånger som man på ett näst intill automatiserat sätt berättat vad en logoped gör för andra studenter. "Jaha, logoped – man jobbar med fötter va?" En gång om året har vi dock möjlighet att träffa fler av vår sort. Logopedstudentdagarna är något som vi i SLOSS (Svenska Logopedförbundets Student Sektion) anordnar en gång per år. Syftet med dessa är att vi i enlighet med våra stadgar skall försöka upprätthålla en bra kontakt mellan studenterna på de olika studieorterna.

Årets upplaga av logopedstudentdagarna anordnades i ett härligt "höstigt" Göteborg och de visade sig bli de hittills mest välbesökta. Tack vare ekonomiskt stöd från Laryngfonden hade ett 60-tal logopedstudenter från norr till söder möjlighet att delta!

En nyhet för i år var att vi valde att begränsa oss till två ämnen (logopedens arbete vid laryngektomi respektive autismspektrumstörning). Ännu en nyhet var att vi efter föreläsningarna samlades i tvärgrupper för diskussioner kring det aktuella ämnet.

På lördagsförmiddagen hälsade Göteborgs SLOSS-representant Sofia Zechel oss välkomna till Medicinarbacken på Sahlgrenska sjukhuset. Sofia lämnade sedan ordet vidare till logopeden Birgit Risberg Belin som berättade om logopedens arbete vid laryngektomi. Två män som genomgått laryngektomi delgav oss därefter sina fascinerade upplevelser och erfarenheter. Göteborgsstudenterna ordnade en god lunch och på eftermiddagen introducerades det andra ämnet för helgen: "Logopedens arbete vid autismspektrumstörning" som anfördes av logopeden Gunilla Thunberg. Hon talade bland annat om "Kom-kit" (kommunikationshjälpmedel för barn med autism-

spektrumstörning).

Det kändes väldigt givande att få diskutera ämnena i tvärgrupperna där förkunskaperna skiftade beroende på hur många terminer man läst och på vilken studieort.

Lördagen avslutades med en riktig festmiddag. Det serverades asiatiskt doftande kycklinggryta och till efterrätt en välsmakande äppelpaj. I samband med dessa läckerheter bjöds det på underhållning från de olika orterna. Festen fortsatte sen med full kraft nere på Villa Medicis dansgolv. På söndagen hölls sedvanligt SLOSS årsmöte. Ett verksamhetsår hade förflutit och det var dags för oss i den gamla styrelsen att ge plats åt nya ledamöter. Det kändes bra att få sätta punkt för året vi arbetat tillsammans med en sådan här peppande och rolig helg.

Tack Svenska Laryngfonden för att ni gjorde detta möjligt!!

SABINA BRO
MAJA KARRBERG

TIPS & TRICKSRUTAN

FÖR OSS MED PEG ELLER MIC-KEY:

När det kladdar & tvål och vatten inte räcker till, brukar jag tvätta rent 2 gånger dagligen med klorhexidin sårtvätt från apoteket. Om det är infekterat och irriterat använder jag dessutom en droppe Tea tree oil och lite Aloe gel runt PEG: en i några dagar. Det finns i hälsokostaffärer och är både desinficerande och dämpar irritationen och rodnaden.

VID IRRITERAD TANDKÖTT:

Ingefära är väldigt bra för immunförsvaret (vid förkylning t.ex.). lugnar oroliga magar, lindrar vid ledvärk och fungerar även när du är irriterad och röd i tandköttet. Riv lite färsk ingefära ca 1 tsk, lägg i en tesil i ditt te. Efter 5 minuter är det klart att ta bort och dricka. Det lugnar ned irritationen och du slipper få svampinfektion eller tandköttinflammation.

Man kan också skölja munnen med klorhexidinlösning, t.ex. Corsodyl efter tandborstningen i upp till ett par veckor. Om det inte hjälper, kontakta läkare.

FÖR IRRITERAD OCH RODNAD HUD UNDER STRÅLNINGSBEHANDLINGEN:

Under strålningen lindras brännskador om du förutom den kräm du fått på sjukhuset, smörjer in det irriterade området (endast utvärtes) med Aloe gel.

OBS! Man bör inte använda dessa tips annat än kortare perioder utan ha konsulterat läkare, eftersom det kan vara en infektion som kräver medicinering.

Med vänliga hälsningar
MONA MOLIN
Stockholmsföreningen

Redaktionen gör ett försök med Tips och tricksrutan. Vi tänkte att i varje nummer kunde vi ge tips till nya patienter som blivit medlemmar. Alla vi som har gått igenom en strålbehandling och operation har säkert många olika tips och erfarenheter som vi kan dela med oss av. Sitt inte där hemma och håll på dina tips och tricks. Dom är mycket värdefulla för de som kommer efter oss. Och som säkert har en del bekymmer under sin behandling.

Skicka in dina råd, tips och erfarenheter till redaktionen så ser vi till att alla andra får möjlighet att prova just det som du tyckte hjälpte dig när det var som värst. Inte minst är det viktigt för sjukvårdspersonalen att få dessa tips. Det är ju de som i första hand träffar de nya patienterna.

REDAKTIONEN

KAPITEX

KAPITEX®

Scandinavien
Specialisten på Laryngectomerades och
Tracheostomerades andningsvägar

Trachi-Naze Hands Free Valve

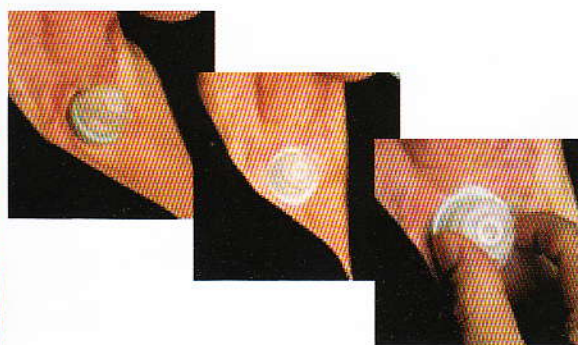
Nyhet - det senaste tillskottet till Trachi-Naze systemet är en hands-free ventil.

Trachi-Naze Hands Free Valve är en justerbar stomaventil som gör det möjligt för den laryngectomerade att stänga till luftflödet utan hjälp av fingret vid tal med röstventil.

Trachi-Naze Hands Free Valve fungerar både med TrachiNaze basplattesystem och med TrachiNaze Stoma knapp.

- ✓ Enkel och lätt att montera, justera och använda.
- ✓ Inga lösa delar – lätt att rengöra.
- ✓ Övertrycksventil som öppnar vid hosta.
- ✓ Klickjustering som gör det lätt att få önskad inställning.
- ✓ Baseras på ett unikt patenterat ventilmembran.
- ✓ Ventilmembranet står helt öppet vid normal in-och utandning vid dagliga aktiviteter.
- ✓ Justerbart med en mängd olika inställningsmöjligheter (tillslutning av membranet) som ger bästa möjliga funktion vid varje aktivitet.
- ✓ Låg höjd – transparent -diskret under krage och kläder.
- ✓ Lågt pris- dessutom 20% introduktionsrabatt nov 2004-jan 2005.

Trachi-Naze är det enda stomafiltersystem som förbättrar andningen och bevisligen ökar syreupptagningsförmågan i blodet.

Önskar Ni ytterligare information, ring eller skriv till logoped Lena Lageson.
Kapitex Scandinavien, Karlsrovägen 39, 302 35 Halmstad, Tel./Fax: 035 / 10 46 49

E-Mail: lena.lageson@telia.com
www.kapitex.com

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDET

läns och regionalföreningar

med kontaktpersoner

Laryngföreningen Dalarna

PER TESTAD

Kung Magnigatan 19, 791 51 Falun
Tel: 023-267 17

Laryngföreningen Gävleborg

SIV BAGLIEN

Oxtorget 1 B, 2 tr.
826 32 Söderhamn
Tel & Fax: 0270-164 59
Mobil: 070-548 60 39

Norra Sveriges Laryngförening Umeå

BO PERSSON

Övre Hantverksgatan 20A
831 86 Östersund
Tel: 063-12 30 41
Mobil: 070-512 51 96
E-post: bo.persson.laryng@telia.com

Hallands Laryngförening

PER-OLOF JOSEFSSON

Bokgatan 6, 310 41 Gullbrandstorp
Tel: 035-536 78

Stockholms Läns Laryngförening

GUNNAR SCHNEIDER

Henriksdalsringen 45, 131 32 Nacka
Tel & Fax: 08-615 03 24
E-post: schneider@chello.se

Sydöstra Laryngföreningen

KJELL ANDERSSON

Rättarvägen 4, 612 31 Finspång
Tel & Fax: 0122-155 47
E-post: kjell.sven-olof@telia.com

Södra Sveriges Laryngförening

LENNART JOHANSSON

Per Albin Hanssons väg 56 B,
214 63 Malmö
Tel: 040-96 23 40

Laryngföreningen Göteborg

GÖSTA JORHEDE

Tiokampsgången 2
418 39 Göteborg
Tel & Fax: 031-56 35 41
E-post: Gullvi.Jorhede@swipnet.se

Uppsala Laryngförening

VERA LIND

Norrtäljegatan 6 B, 753 27 Uppsala
Tel: 018-10 53 74

Västmanlands Laryngförening

KAARLO VUOLLE

Lerkärslgatan 10, 732 51 Västerås
Tel & Fax: 021-41 74 76

Laryngföreningen i Örebro och Värmlands Län

STEN-OVE PETTERSSON

Styrbordsgatan 12, 652 27 Karlstad
Tel: 054-21 87 35

Här finns lättuggade timbaler att beställa/köpa

Kurator Liisa Berg, ÖNH på Karolinska tipsar:

För er som bor i Stockholm med omnejd och söker färdiglagade timbaler och mat som är lätt att svälja. På SÖS (Södersjukhuset) finns färdiglagade timbaler av olika slag att köpa.

Kontakta Rosalie Klenfalt på tel: 08-616 58 26, så kan hon berätta mer om hur du ska göra vid beställning/avhämtning mm.

Liisa berättade detta för mig på vår samtalsgrupp på KS, där Jonas Karling och Liisa är handledare och det vill jag gärna förmedla till er alla som är intresserade.

För er som inte bor i Stockholm,

ta kontakt med er dietist och hör er för om liknande service finns i er landsting.

Om inte är det kanske dags för lite påstötningar.

Med många hälsningar

MONA MOLIN

Stockholmsföreningen

Cancer i strupe eller munhåla?

Det finns gemenskap med andra i samma situation!
Bli medlem i någon av Svenska Laryngförbundets föreningar.

Laryngförbundet arbetar för:

- kontakt och information före och efter behandling
- att hjälpmedel och förbrukningsmaterial skall vara kostnadsfria
- utökade resurser till rehabilitering
- handikappersättning, färdtjänst och kostnadsfri tandvård
- subventionerad utlandsvård
- forskning och utveckling av hjälpmedel
- bredare informationsverksamhet
- rökinformation i skolorna

Läns- eller regionsföreningar finns i:

Eskilstuna, Gävle, Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Sundvall, Uppsala, Västerås, Umeå och Örebro.

Vi är en av huvudmännen i Cancerfonden

Vi välkomnar opererade, anhöriga, sjukvårdspersonal, vänner och andra intresserade som medlemmar.

Intressekupong:

- Jag vill veta mer om Laryngförbundets verksamhet
- Jag vill bli medlem. Skicka inbetalningskort och information.

NAMN:.....

ADRESS:.....

POSTADRESS:.....

TELEFON:.....

SKICKA ELLER FAXA KUPONGEN TILL:

SVENSKA LARYNGFÖRBUNDET

BARKS VÄG 14

170 73 SOLNA

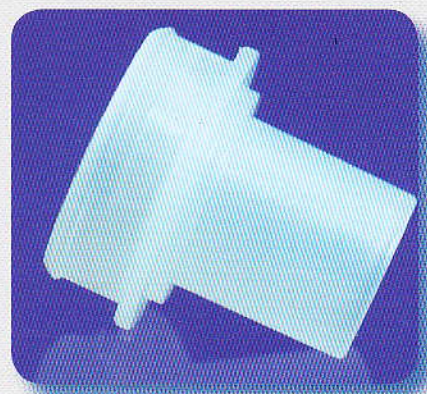
TEL: 08-655 83 10, FAX 08-655 46 10

Nyhet!

Provox® Base Plate Adaptor

Med Provox Base Plate Adaptor är det lätt att koppla utrustning med 15 mm ISO koppling till stomat, t ex när behov av syrgasbehandling finns. Adaptorn sätts i ett Provox Adhesive (plåster) eller i en Larytube och därefter kan en TrachPhone, en fukt- och värmeväxlare (HME) med inbyggd syrgasnippel, kopplas på adaptorn. TrachPhone har samma klaff/fjäderventilmekanism som vanliga Provox HME-kassetten för manuell tillslutning av stomat.

Provox® Base Plate Adaptor.

Provox® Base Plate Adaptor
tillsammans med TrachPhone.

Provox® är ett registrerat varumärke ägt av Atos Medical AB, Sverige.